

stiger op mod Cordilleren, er beboet af cirka 20 Tusinde »Xochimilcas«, Efterkommere af de tidligste Beboere.

De er meget lidt blandede og har bibeholdt Racepræget og gamle Skikke. Mændene har hvide Kaliko-Benklæder, som nemt oprulles til op over Knæene, naar der arbejdes, men ellers flagre om Benene, en hvid Bluse, hvis forreste nedre Slipper er bundne sammen i Knude omkring Livet, og en højpullet bredskygget Straahat. —

Nutids-Chinampærne holdes sammen til Grunden af Piletræer langs Kanterne. Efter hver Høst vader Indianeren ned i Kanalerne og kaster Bundmudderet op paa »Chinampaen«, som derved faar Gødning og godtgøres for den Jord, som Regn og Kanalvand har skyllet bort.

Medens Mudderet endnu er vaadt, lægges et Brædt over, hvorpaa Indianeren sætter sig paa Hug, og med en Finger prikker han Smaahuller til Frø.

Chinampaens Kanter er strøget omtrent lodret af som et Cementarbejde; det gælder jo om at skaffe størst mulig Saaflade.

Alt hvad der forstaas ved Grønsager findes derude paa »Chinampaen«, men ligeledes Majs, som dyrkes hovedsagelig for Kolbens Skyld. Majkolben spises i frisk Tilstand efter at være kogt i Saltvand, dog fortrinsvis efter at være kogt i Kalkvand tilsat Perikon, og undertiden stegt paa Trækulgløder. —

Canoaer.

Men Synet af »Chinampaen« er vekslende; blodrøde Tæpper af Amapolas og hvide Duge af Alelier ligger indrammede i lige Linier af slanke risagtige Pile, som minder om Legetøjstræer.

De mangeartede og sjældne Blomster, Planter og lægende Urter, som dyrkedes i stor Stil paa de første Mexicaner-Kejseres Tid, er nu ombyttet med, hvad Hovedstadens blomsterkøbende Publikum søger paa Torvet.

Det er et fornøjeligt Syn, al den frodige Vækst paa de næsten gængende »Chinampaer«. Pasning og Høst foregaar fra Kanoerne, som stages ind i de ganske smalle Kanaler, som fører ud til de 5—6 m brede Hovedkanaler, hvorfra der sejles ind til Hovedstaden.

Skærgaardsfarer i Sydgrønland.

Fra den zoologiske Ekspedition til Julianehaabs og Frederikshaabs Distrikter 1912.

Af

Stud. mag. Kaj Birket-Smith.

I.

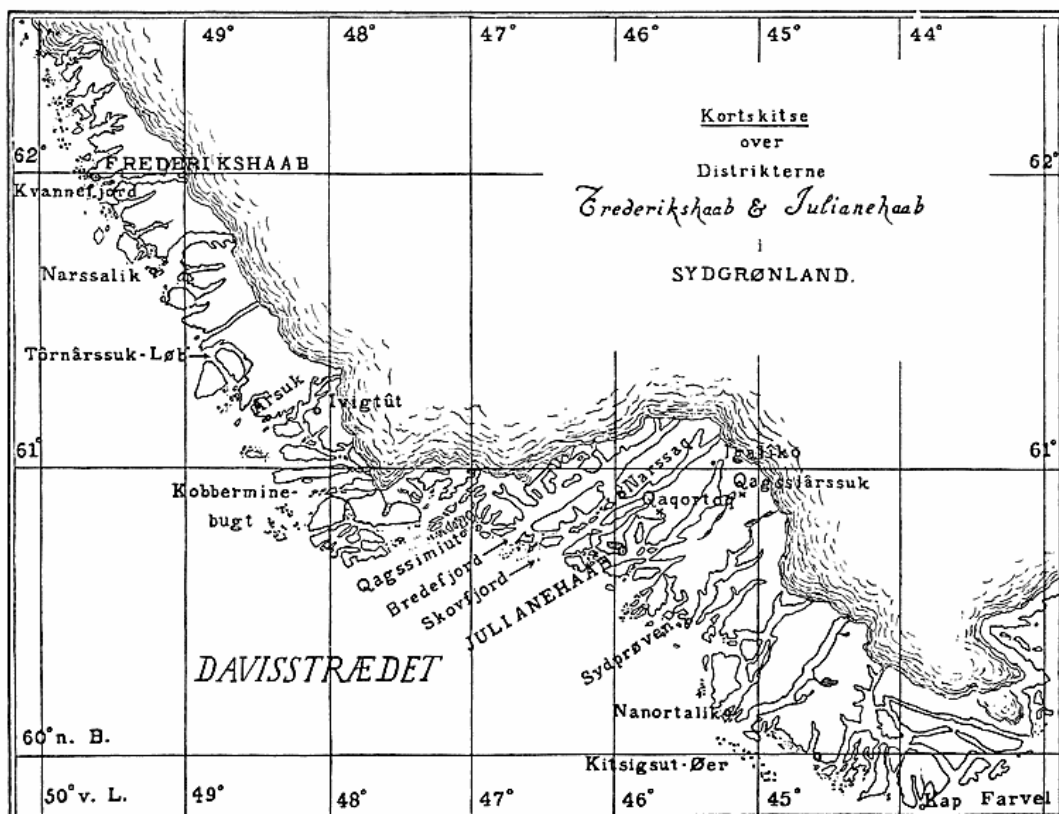
Indledning. Ivigtût.

Grønlands Kyst er en udpræget Fjordkyst, som i mange Henseender minder om den norske. Men mens der i Norge flere Steder findes en Sø i Dalen inden for Fjordens Bund, er de grønlandske Fjorde ligesom rykket en Etage længere ned, idet Søen udgør en Del af dem selv, og deres Mundinger

hyppigt spærres af en Barrière, der rimeligvis skyldes Aflejringer fra de i Fjorden udmundende Isstrømme. Denne Fjordtærskel er af meget stor zoogeografisk Betydning, da den næsten overalt bevirker en saa ringe Dybde i Mundingen (∞: under c. 200 m.), at kun Davisstrædets iskolde Overfladevand og ikke dets varmere (c. + 3° C.) Bundvand naar herind. Følgen er, at Dyreverdenen er udpræget arktisk. En saadan Fjord er f. Eks. Nordre Strøm-

fjord Nord for Kolonien Holstensborg, som undersøgtes af Dr. phil. V. Nordmann i Sommeren 1911.¹⁾ Da »Tjalfe«-Ekspeditionen under Cand. mag. Ad. Jensen besøgte de vestgrønlandske Farvande, fandt man imidlertid enkelte Steder Forhold, som syntes at tyde paa en Afvigelse fra den almindelige Regel. Dette var i Ūmánaqffjord i Nordgrønland, og Sydpaas i Kvanne- og Bredefjordene. Man mente nemlig, at disse Fjordes Mundinger var saa dybe, at det for-

rikshaabs Distrikt) og Bredefjord-Komplekset (Julianehaabs Distrikt). Lederen af denne skulde være Cand. mag. K. Stephensen. Undersøgelserne skulde, ligesom Dr. Nordmann's, foregaa med Kommissionens Motorbaad »Rink«, der var stationeret i Ivigtût. Fører af denne blev Baadsmænd i Flaaden N. Pedersen, som ligeledes havde ført Baaden under Dr. Nordmann og desuden var godt kendt med Forholdene i Sydgrønland fra Kaptajn Borg's Opmaa-

holdsvis varme, atlantiske Vand var i Stand til at strømme ind. Følgelig maatte man ogsaa vente at finde Dyr, som tilhørte Atlanterhavsfavnaen, og i Ūmánaqffjord er saadanne faktisk tagne. For at faa Klarhed over disse Spørgsmaal og for i det hele taget at tilvejebringe en almindelig zoologisk Undersøgelse besluttede »Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland« at udruste en Ekspedition, der i Sommeren 1912 skulde undersøge Forholdene i Kvannefjord (Frede-

lingsekspeditioner, i hvilke han havde taget Del. Forf. fulgte med som Assistent ved Undersøgelserne.

Af Redskaber udstyredes Ekspeditionen med Skrabere af forskellig Størrelse, Plankton-Net, Nansen-Net og Ringtrawl; Skrabelinen havde en Længde af 900 m. Til de nødvendige hydrografiske lagttagelser var vi udstyret med en Sigsbee-Loddemaskine, Clausen's Patent-Dybdelod, Vendetermometer, Vandhenter, alm. Termometer og Aræometerbestik.

Den nærværende Afhandling har intet med

¹⁾ Se »Geogr. Tidskr.« Bd. XXI. S. 76.

Ekspeditionens videnskabelige Resultater at gøre, men agter kun at give et Billede af Ekspeditionens Forløb, af de Forhold, hvorunder den har arbejdet, og de Egne, den har besøgt. De egentlige Resultater vil efterhaanden fremkomme i »Meddelelser om Grønland« — saavel de zoologiske, som Chefens Beretning om de af Ekspeditionen lejlighedsvis besøgte og opmaalte, hidtil ukendte Ruiner fra Nordtiden, og som de af disse Liniers Forfatter gjorde etnologiske Iagttagelser.

Den 5. Maj forlod Baadsmænd Pedersen og jeg København om Bord i »Kryolit-Mine og Handelselskabet« Dampskib »Fox II«, mens Chefens senere skulde følge efter i samme Selskabs Dampskib »Ivigtut«.

Kap Farvel er, ligesom Kap Hoorn, almindelig berygtet for sine forfærdelige Storme, og vi skulde heller ikke ustraffet runde det frygtede Fjærg. Om Søndagen, netop 14 Dage efter vor Afrejse, brød om Eftermiddagen en Nordoststorm løs, der efterhaanden arbejdede sig op til en Orkan og først løjede af hen ad Morgenstunden. Det er saa Graavejr, af og til smaaregner det, men dér ude i Kimmingen ligger en Stribe blændende Lys, og dér ser jeg for første Gang »Landet« — Egnen om Kap Farvel, et storslaaet, pragtfuldt Alpelandskab, vildt og sønderrevet, med Tinde paa Tinde og Top paa Top, hvor Isbræer og Vintersne gløder gyldent i Morgensolen. . . .

Paa den anden Side af Kap Farvel møder vi Isen. Sydgrønland ejer, paa en eller to Undtagelser nær, ingen store »Isfjorde« (*sermilit*) hvis Bræer producerer nævneværdige Ismasser. De store Isbjærge, som man træffer henede, stammer næsten alle fra Østkysten, og ikke sjældent har de for øvrigt den »antarktiske«, tærningdannede Form. Den Is, som gør Besejlingen af Sydgrønland baade vanskelig og farlig, Storisen, er imidlertid igen af anden Oprindelse, nemlig Havis, som fra sit Dannelsessted i Havet Nord for Spitzbergen af Polarstrømmen føres ned langs Grønlands Østkyst, rundt om Kap Farvel og mod Nord op langs Vestkysten, indtil den omtrent paa Godthaabs Bredde drejer af mod Vest over mod Baffinland og forsvinder, idet den muligvis dér forener sig med den sydgaaende Strøm. Af den varme Irmingerstrøm er Isen imidlertid blevet saa tæt sammenpresset, at den kan ligge som en ubrudt, mange Kilometer bred Skranke, som intet Skib kan trænge igennem uden Fare for at blive knust. Efter at først den ved selve Østkysten dan-

nede, svagere Is har rundet Kap Farvel allerede i Januar, kommer den egentlige Storisen som Regel i Begyndelsen af April, et Tidspunkt der med Længsel imødeses af Grønlænderne, for da er Vinteren, Sultetiden, til Ende; thi umaadelige Masser af fed Klapmyds følger altid med Isen. Paa den Tid flytter alle Beboerne af det sydlige Julianehaabs Distrikt ud paa de ellers folketomme Kitsigsutøer, og i den korte Tid, der forløber, før Klapmydsen søger til Havs for at kaste sine Unger og parre sig, er disse Øer i den Grad Brændpunktet for hele Omegnens Liv, at Udliggeren i Ilua (Pamiagdruk) maa lukke Butikken og selv flytte ud til Nunarssuaq paa Kitsigsut for at handle her. I 1912 var der temmelig store Masser af Is, saa meget, at Grønlænderne

Storis ud for Arsukfjord, Juni Maaned.

klagede over ikke at kunne naa ud i deres Kajakker til Dyrene, som de i umaadelige Skarer saa ligge paa Isen.

Denne kommer imidlertid ikke paa én Gang som en samlet Masse, men saa at sige periodevis. »Fox II« har sikkert været saa heldig at træffe mellem to saadanne Perioder, for nogle ganske enkelte »Revler« var alt, vi maatte forcere — derimod havde Cand. Stephensen langt mere Besvær — og saa skete det da, at vi om Eftermiddagen d. 21 Maj fik Kending af Landet ved Arsukfjordens Munding. Fjældene bliver efterhaanden tydeligere, nu er vi inden for Arsuk Storø, et Øjeblik, og vi ser den første Kajakmand komme padlende. Vi stævner nu ganske langsomt op ad Fjorden, paa hvis revlingbevoksede Sider Sneen endnu ligger i store Flager, hvor den har kunnet finde en Smule Læ — og dér bag Pynnten skal Ivigtût ligge.

Ivigtût betyder »Stedet, hvor der er meget Straa«, og efter grønlandske Forhold er Navnet ikke saa daarligt endda. Liggende paa Sydsiden af Arsukfjorden, nede i en skaalformet Dal, hvor de omgivende Fjælde skærmer for Vindene, udfolder den fattige, subarktiske Plantevækst sig her i sin største Fylde. Vegetationen er et Eksempel paa, hvad Warming har kaldt den grønlandske Pilekratformation: Pil, Revling, Dværgbirk, Klokke, Løvetand, Ranunkler o. s. v. gror her frodigt. Paa Fjældskraaningerne bliver Revling og Dværgbirk eneraadende, mens Pilen forsvinder.

Oprindelig var Ivigtût en eskimoisk Sommerfangstplads, og gamle hedenske Grave vidner endnu herom. I Strandkanten ses »Teltringe«, og her fandt Eskimoerne ofte en hvid, gennemskinnelig Sten, som de kaldte *orsugiak* (den spæklignende), og som de, efter den danske Handelsforbindelses Oprettelse, af og til stødte og blandede i Snusen. Da den tyske Mineralog Giesecke i 1806 rejste i disse Egne blev han opmærksom paa denne ejendommelige Sten: Kryoliten. Efter at Jul. Thomsen i 1853 havde opfundet en Metode, der muliggjorde dens tekniske Anvendelse, dannedes »Kryolit-Mine og Handelsselskabet« og saa opstod da her det moderne Ivigtût omkring det verdensberømte Brud. Meget grønlandsk tager Stedet sig ikke ud; mest ligner det maaske en lille, nordnorsk Fjordbygd, men uden dennes livlige Farver; Husenes graa Tagspaan giver Anlægget et ensformigt Præg. Foruden Bruddets overordnede Funktionærer og den under Administrationen sorterende Kontrollør lever her c. 150 danske Arbejdere, hvoraf Halvdelen dog kun er der i Sommertiden. Bruddet, der er aabent, er nu ført 45 m. ned, og mens før Kryoliten bragtes op ved Opræk, er der nu bygget en Elevator.

Her i Ivigtût blev Baadsmand Pedersen og jeg modtaget med en enestaaende Hjærtelighed, og da vor Chef omsider ankom d. 16. Juni, samme Morgen som Kajakmænd Nordfra bragte Ekspresbud om Kong Frederik VIII's Død, laa Ekspeditionens Motorbaad »Rink« fiks og færdig, rede til at gaa, naar det skulde være.

II.

Kvannefjord.

Tre Dage senere ved Middagstid staar vi ud af Ivigtût Baadehavn, men ankrer allerede ved Arsuk ved Fjordens Munding for at gøre en Del Indkøb i Butikken. Ved Foden af det stolte, snekro-

nede Kûngnât, det prægtige, næsten 1500 m. høje Fjæld, ligger dette Udsted, som paa mange Punkter indtager en — rigtignok sørgelig — Særstilling i Grønland. En egen, ikke just aromatisk Duft hviler over Pladsen, der i øvrigt for Tiden næsten er uddød, fordi de fleste Beboere ligger paa Angmagssætfangst¹⁾ i Kûngnâtbugten eller ved Ikaresârssuk. Kun gamle, syge og — Driverter er hjemme. Og de sidste er vel sagtens de fleste. Det er udtalt saa ofte, at Gentagelser er trivielle, at Grønlænderne mere og mere forsømmer deres »nationale Erhverv«, Sælfangsten. I Arsuk er der ingen Fangere mere — vel den eneste, der duede noget, omkom i Kajak i Vinter. Derfor maa man dog ikke tro, at Arsuk er et særlig fattigt Sted; men moralsk og legemlig ødelagt som Befolkningen er, snylter den faktisk paa Ivigtût. Hertil kommer yderligere, at Stedet er det eneste i Grønland, der er befængt med Kønssygdomme, hvorfor der gælder meget strænge Afspærringsregler med Hensyn til Samkvem med andre Steder.

Tidlig næste Morgen gaar vi Nordpaa. Foreløbig har vi kun én Grønlænder med, Tobias, en ung, kraftig Gut fra Arsuk. Det er ypperligt Vejr, ikke en Krusning paa Vandet, men Luften er ret kølig. Sommeren er jo endnu ikke rigtig begyndt; for kun 14 Dage siden væltede Sneen ned, og endnu kan Temperaturen engang imellem gaa ned under Frysepunktet om Natten. Vi gaar indenskárs gennem det smalle Tôrnârssukløb, der har et ilde Ry paa sig blandt de indfødte; alene Navnet tyder herpaa²⁾. Og maaske er dette Ry ikke saa helt uberegtiget, for frygtelige Storme kan staa her i det snævre Farvand, hvor Grønlænderne intel Steds kan komme i Land med deres Umiakker (»Konebaade«). For nogle Aar siden forliste en saadan ogsaa her, og de omhørdværende druknede. Enten det nu er herfor, eller det er, fordi de mærkeligt formede Klipper giver Stedet et vist uhyggeligt Præg, saa paastaas det, at Grønlænderne den Dag i Dag sjældent rejser her igennem uden at kaste nogle Smaating i Vandet som Offer til Stedets Dæmon. Under Kristendommens Fernis lever i Virkeligheden hele det gamle Hedenskab i fuldeste Flor; blot mærker man ikke noget til det, fordi de skammer sig over det som

¹⁾ Angmagssæt, norsk »Lodden« (*Mallotus arcticus*), en lille, højnordisk Laksefisk, der i Forsommeren søger ind til Kysten i umaadelige Stimer.

²⁾ Ordet *tôrnârssuk* betyder i moderne Grønlandsk »Djævel«.

»Overtro«. Efter at være kommet ud af Tôrnârssukløbet gaar Vejen uden om det bratte, nøgne og ubeskyttede Forbjærg Tindingen. Landskabet skifter nu efterhaanden Karakter; fra de stejle, forrevne Tinder omkring Arsukfjordens Munding gaar Landet over til blødere, mere kuplede Former; det bliver mere udpræget Skærgaard.

Isen har vi ikke haft meget Besvær med; Storisen ligger her langt ude til Søs, men nu følger et Par Timers uafslædig Kryssen i Smaais. Vi kommer nemlig over det Omraade, der altid er fyldt med Kalvis fra Narssaliks Sermilik; denne Fjord optager den sydlige Vestkysts stærkest producerende Bræ, der undertiden — især ved Spring — kan »skyde« saa stærkt, at man maa staa langt til Søs for at slippe over. Vi passerer det velhavende Udsted Narssalik, gaar inden om Vesterland og tværs over Mundingen af Kvannefjord, vort fremtidige Arbejdsfelt, hvor en Del Smaais og enkelte store, prægtige Isfjælde lyser spøgelseagtigt gennem den tætte, graa og klamme Taage.

Omsider ved 8-Tiden er vi da løbet ind gennem Frederikshaabs Skærgaard, et Virvar af Øer, Holme og Skær, og ankrer i Koloniens Havn. Frederikshaab er vistnok den fattigste af alle Sydgrønlands Kolonier, i hvert Fald har det været stærkt paatænkt at gøre den til et Udsted under Godthaab. Men Befolkningen har ogsaa Ord for at være de usleste Fangere i hele Grønland, og naar man til denne Egenskab lægger Ladhed og Hang til Rapseri, har man vistnok et nogenlunde rigtigt, om end ikke smigrende Billede af Stedets Befolkning. Kun hen mod Efteraaret kommer der Liv i Egnen, for da vender Klapydsen mager tilbage fra Parringen, og fra de omliggende Bopladsstrømmer Folk til Koloniens Skærgaard. Ved vort Komme var Stedet næsten uddød; de fleste Beboere var flyttet ud paa Angmagssælfangst, der i Aar tegnede ualmindelig godt.

Over den ny, smukke, broget malede Kirke og hele Pladsen med den lille Havn, den store, gule Bestyrer- og Præstebolig og de 20—30 Grønlænderhuse, som udgør Frederikshaab, har man en ypperlig Udsigt fra de omgivende Smaahøjder. Fjældet bestaar af det almindelige, rødbrune Syenit, som paa Grund af Stedets udsatte Beliggenhed og det deraf følgende ustadige og fugtige Klima er meget stærkt forvitret, saa at Stenen sine Steder bogstaveligt taget smuldrer under Foden.

Ved Hjælp af Assistent P. Ibsen, da konst. Be-

styrer, som kom os i Møde med den største Gæstfrihed og Hjælpsomhed, lykkedes det at leje tre Grønlændere, som skulde hjælpe til med det Arbejde, der nu forestod. Ved Undersøgelsen af en Fjord, i hvert Fald med en Opgave som den nærværende Ekspedition, er Mundingen absolut den vigtigste Del. Chefen besluttede derfor at undersøge denne først, og vor første Teltplads blev Angmagssætpladsen ved Eqaluit-imaq, en lille Bugt, der skyder sig ind fra Kvannefjorden bag Frederikshaab. Her er vi for første Gang Vidner til et ægte Grønlænderliv.

Stedet, der ligger paa et jævnt skraanende, græs- og revlingbevokset Næs, besøges baade af Kolonifolkene og Beboerne af den lige over for liggende Boplads paa Kvanneø (Kangilineq). Da Stedet jævnlig bebos, og de almindelige, europæiske Lærredstelte er betydelig luftigere end de gode, nu næsten forsvundne Skindtelte, har man opført en Samling Jordhytter, fugtige og usunde Boliger, thi Bræddegulv og -vægge som i de egentlige Vinterhuse har man ikke kunnet ofre, og Skind . . . ! Næsten alle Skind vandrer til Butikken for at omsættes i Kaffe, og i hele Sydgrønland er der en saadan Skindmangel, at man knap har til at betrække Kajakkerne.

Rundt om paa de flade Stenheller ligger Angmagssætterne i Millionvis til Tørring, for at kunne opbevares som Vinterforraad. Gamle, skaldede, tyndbenede Kællinger stolprer rundt og stopper dem i Sække, mens de af og til med Velbehag gnasker en af Smaafiskene i sig. Der er nogle ivrigt diskuterende Koner i Færd med at trække det mørke, i Sælhundeblod tilberedte Skind over Kajakstellet. Hist henne titter et Par smilende, unge Piger frem; nogle Mænd driver om med Snadden eller i Mangel heraf et Porcellænspebehovede i Munden; et Steds henne ved et Lyngbaal brænder man Kaffe i en gammel Jærngryde, der nok i sin Tid har været ren. Nede i Strandkanten er maaske en ung Frue i Færd med at flænse den Sæl, som Gemalen netop har bragt hjem; med den praktiske, halvmaaneformede Kvindekniv aabner hun den med et Snit langs Bugen — Ungerne strømmer til for at faa deres Flænsebid (en Stump Spæk med Skindet siddende paa) — store Spækstykker, Snavs og Blod flyder omkring — nu kommer atter en Kajak ind: »qajaq kaligpoq!« . . .

Saadan gaar Livet i den glade Sommertid. Gryderne snurrer, den sviende Røg fra Lyngbaalene hvirvler mod Himlen, mens Pludren og Latter klinger mellem Fjældene. —

Imidlertid tog vi fat paa Arbejdet. Kvannefjorden skærer sig c. 53 km. ind i Landet¹⁾, og i Bunden udmunder ikke mindre end tre Isstrømme, af hvilke dog kun én er levende for Tiden. Siderne er stejle, nøgne Klipper, der falder brat ned i Fjorden, ganske som i Norge, hvorfor man selv tæt under Land kan finde meget betydelige Dybder. Vi havde engang tæt under Sydkysten Skraberer ude med 700 m. Wire, men uden at faa Bund.

Boplads er findes her ikke, hvorimod Folkene fra Iluilárssuk har deres Angmagssætplads ved det smalle Sund mellem Hovedlandet og Øen Igaussak. Skønt der skal være gode Fangere imellem, synes dog den frygteligste Fattigdom at herske. Mændene var nogenlunde velklædte og Fangstredskaberne endog ualmindelig smukt forarbejdede — men Kvinder og Børn! Det skar i Hjertet at se de smaa, snavsede Unger løbe om i den kolde Aftenstund uden anden Paaklædning end en tynd, pjaltet Bomuldsannorak²⁾ og et Par lasede Bukser, næppe nok med Kamikker paa Fødderne.

Den zoologiske Undersøgelse gav et forholdsvis nedslaaende Resultat. Der viste sig at være en mærkværdig Fattigdom paa Dyreliv, og saa vidt man efter et selvølgelig yderst overfladisk Skøn kunde slutte, udgjorde det en mærkværdig Blanding af Atlanterhavsformer og arktiske Dyr.

D. 1. Juli vilde vi efter et Besøg i Kolonien gaa ind mod Bunden af Fjorden. I den sidste Tid havde Bræen imidlertid produceret ualmindelig rigelige Mængder af Kalvis, som nu opfyldte hele den inderste Halvdel. Vi kryssede et Stykke ind i Isen for at se, om Forholdene skulde bedre sig; men det lod ikke til det. Vi gik derfor ind til Bredden og krævede et Stykke til Fjælds, men alt Arbejde vilde under de foreliggende Omstændigheder være umuligt, og Isen vilde sandsynligvis ikke gaa inden for et rimeligt Tidsrum. Chefen besluttede da at opgive alt Arbejde i denne Del af Fjorden og kun sørge for at blive endelig færdig i den yderste Del. I Løbet af ikke en Uge lykkedes ogsaa dette, men Undersøgelserne hæmmedes i denne Tid meget af Regn.

Tidlig om Morgenen d. 6. Juli kunde vi atter forlade Frederikshaab og staa Syd paa, men grundet paa en hæftig Sydost, som overfaldt os, netop da vi var kommet ud af Törnárssukløbet, (jeg har

¹⁾ Regnet i Luftlinie fra Qioqe til den sydlige Isstrøm.

²⁾ Annorak (gr. *ánorák*) er nu Tøjovertærket til Fugleskindspelsen (*lingmiaq* ell. *lingmissat*).

den gode Tobias lumsk mistænkt for at have glemte Offeret!) naaede vi først Arsuk Kl. $\frac{1}{2}$ 5 næste Morgen. Om Eftermiddagen laa »Rink« atter i Ivigtût.

III.

Bredefjord. Niaqornaqs Sermilik.

Det korte Foraar er nu ved at blive til Sommer. Rundt om er Fjældene begyndt at grønnes; kun paa de højeste Tinder ligger Sneen endnu. De første Myg danser syngende i den lune Luft, og den genlyder af Snespurves og Laplandsværlingers Kvinden.

Ekspeditionens anden Akt, Undersøgelsen af Bredefjord, skal nu begynde.

Da vi selv maatte føre alle vore Kasser med, havde Kryolitbruddet med stor Elskværdighed stillet en af sine Hvalbaade til vor Disposition. Med dette Fartøj og vor egen Jolle paa Slæb naaede vi et Par Dage efter Ankomsten til Ivigtût Kobberminebugten. Denne, der har Navn efter Josvaminen paa Alángorssuaq, udmærker sig ved den fortræffelige Egenskab, at næsten hver eneste Vind pakker den fuld af Storis. Efter et Par Døgns vedholdende Norden laa Isen nu som en næsten ubrudt Mark Syd for den lave, sumpede Ørække Avsánguit, der strækker sig tværs over Bugten.

Vi forsøgte at krysse os frem, men de to Baade, vi havde paa Slæb, rykkede og rev i Fortøjningerne, kørte fra den ene Side til den anden, Jollen endog undertiden tværs over Isskodserne — kort sagt gjorde Manøvrering næsten umulig. En vis Spænding kan man ikke frakende en saadan Issejlad: for vil det nu ogsaa lykkes at slippe igennem? En Mand forud for at angive Vej, en ved Roret og en ved Motoren, parat til øjeblikkelig at slaa bak — og saa krysser man sig frem, saa langt det lader sig gøre. Men her lod det sig ikke gøre saa langt endda! Vi prøver at forcere Isen, der nu spærrer paa alle Kanter. Man staar ganske langsomt mod en Skodse — stopper — planter Hager og Aarer i Isen — saa fuld Kraft frem! Baaden dirrer i alle sine Fuger, og undertiden lykkes det at faa drejet Skodsen, saa der opstaar en Aabning, man kan smutte igennem. Men selv dette nyttede til sidst ikke. Isen laa overalt som et fast, uigennemtrængeligt Dække, og de to Baade var hvert Øjeblik ved at knuses af Skodserne, som kørte mellem hverandre. Vi forsøgte derfor at gaa tilbage igen, og endelig langt om længe lykkedes det da at komme fri, saa at vi kunde ankre ved Avsánguitørerne.

Næste Dag havde Vinden været saa elskværdig at sætte Isen noget fra hinanden, saa at kun en forholdsvis smal »Revl« spærrede Vejen. I øsende Regn gentoges Scenen fra den foregaaende Dag; flere Steder maatte vi vende om, og Baadene voldte de samme Kvaler. Endelig kronedes dog Anstrængelserne med Held, og gennem Nyhoe's Kanal og Torsukátak naaede vi et Par Dage senere til Qagssimiut, hvor der blev lejet Folk til Bredefjordturen. Qagssimiut, der er et Udsted under Julianehaab med indfødt Bestyrer, ligger i en aaben Skærgaard (hvis Klipper for Resten frembyder ypperlige Eksempler paa Isskuring) og gør et net, ret velhavende Indtryk. Hvor ganske anderledes synes der i det hele taget ikke at være her i det rige, folketætte Julianehaabs Distrikt, end i det usle, fattige Frederikshaab. Alene det, at der i Qagssimiut findes flere af de gammeldags Umiakker (»Konebaade«) og man ikke som overalt i Frederikshaabs Distrikt benytter de klodsede, fladbundede Træbaade (*umi-aussaq*), viser, at Rigdommen paa Skind (hvilket atter vil sige paa Fangst) er langt større her Sydpaa. Befolkningen var som rimeligt ikke talrig nu, hvor de fleste, efter Angmagssættidens Ophør, laa ude omkring paa Fangstpladserne; men de, der var tilbage, gjorde et godt, kraftigt og velnæret Indtryk. De fleste havde et mere »eskimoisk« Præg end deres Slægtninge Nordpaa; i det hele taget er Indblandingen af evropæisk Blod vistnok ringere i Julianehaabs Distrikt end de fleste andre Steder paa Vestkysten. Ogsaa i kulturel Henseende syntes der at være enkelte mindre Afgivelser fra Frederikshaabs Distrikt, ligesom en Del flere gamle Redskaber og Skikke er bevaret her.

Qagssimiut ligger ud for Mundingen af Bredefjord. Dennes eskimoiske Navn, Ikerssuag (det store Sund), er for saa vidt mere betegnende end det danske, eftersom det i Virkeligheden ikke er en Fjord, men et bredt Farvand, der Nordpaa begrænses af Hovedlandet, mens en Række Øer, af hvilke Tugtutók er den største, imod Syd skiller den fra Skovfjord. Da »Fjorden«, hvis Sider er saa regelmæssige, som var de trukket med en Lineal, uden Tvivl er opstaaet ved en Række paa hinanden vinkelrette Brud, er Dybden ganske uberegnelig og gennemgaaende meget stor. En Række smaa Isbræer udmunder paa Nordsiden, men ingen af dem er i Stand til at producere nævneværdige Masser. —

Saa begyndte da Ekspeditionens bedste Arbejds-

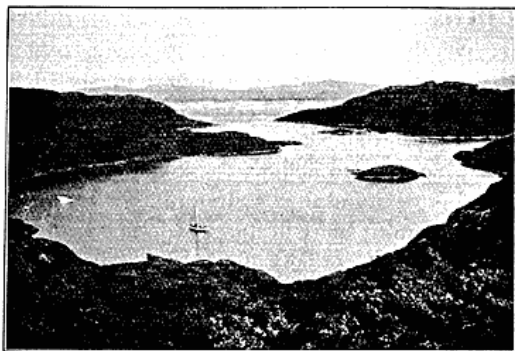
tid, idet der ligesom ved Kvannefjord først blev taget fat paa Mundingen. Men hvor ganske anderledes var her iøvrigt ikke! I det dejligste Sommervejr tager vi ud om Morgenens, friskt og lunt er der i Luften, Fjorden som et Spejl, hvor enkelte mægtige Isbjærge svømmer i lysende Majestæt — og ude mod Davisstrædet trækker Storisen sin kridhvide Linje, over hvilken fantastiske Spejlinger viser sig imod den klare Himmel. Vender man sig til den anden Side, da ser man langt borte, helt inde i Bunden af Fjorden, det knejsende, snekronede Ili-maussaq, som svømmende i en blaalig Dis.

Og inde i Land er der myldrende Liv, for her gælder det om at benytte den kostbare Sommertid. De skyder op af Jorden, alle den fattige, subarktiske Floras Planter. Pilekrottet gror tæt og frodigt i de lune, beskyttede Dale, Lyngmarken strækker sig dovent over Fjældet og lader sig ordentlig gennembage af Solen, de nikkende Klokker, gylden Løveland og Ranunkler, den prægtige, mørkviolette Gederams, Kvannen med den store Skærm og den høje, saftige Stængel — alt vokser og trives og sætter Blomst i det straalende Vejr.

Og ogsaa Dyrene mærker, at det er Sommer. Varmen stiger Sælerne til Hovedet, de gribes af en hæftig Elskovstrang og søger til Havs. I Fjorden ser man undertiden den sorte, blanke Ryg af en eller anden Finhval hæve sig over Vandfladen i en yndefuld Bøjning, for saa i fortsat Bevægelse atter at glide under, mens en mægtig Dampsjøle sendes til Vejrs. Og om Natten lister Polarræven ned i Strandkanten og hyler ynkeligt ad Maanen . . . Men samtidig bliver vort Liv til en Kamp, en evindelig, haabløs Kamp for Livet — imod Myggene. Naar vi om Morgenens skyder Kahytskappen til Side, sidder de deroppe i Tusindvis med hungrige Øjne og venter, for øjeblikkelig at styrte sig over os i tætsluttet Falanks. Har man da endelig ude paa Fjorden været fri for disse velsignede Skabninger den hele Dag, kan man begynde forfra, naar man om Aftenen vender tilbage til Teltpladsen, og de vælter sig over en med Jubelskrig, henrykte over Gensynet.

Hvor kan de ellers være dejlige, disse grønlandske Sommeraftener. Stræk dig i den dugvaade Lyng oppe paa Fjældet og lyt til de spinkle Toner af Vandet, der risler og sirler og klukker overalt mellem Sten og Planterødder. Fjorden hviler dybt nede, glødende i Solnedgangen. Isen derude spiller i rosenrødt, men store Skygger sniger sig lydløst frem

i Dalen, hvor Grønlændernes Telt lyser som en lille, hvid Plet mod den mørke Baggrund. I Vigen ligger »Rink« til Ankers. Intet Menneske er at se — Baad og Telt er alt, der vidner om deres Nærværelse. Og Naturen ligger i ophøjet Ro, den samme

»Rink« for Anker i Ruinbugten paa Akuliarutseq.
I Baggrunden ses den isfyldte Bredefjord, i Forgrunden Pilekrat.

som for Aartusinder siden, drømmende, hensunken i evig Betragtning af sig selv. —

Lige fra Begyndelsen af Undersøgelserne var det klart, at Dyreverdenen baade i Kvalitet og i Kvantitet stod langt over Kvannefjordens. Om Atlanterhavsvandets Tilstedeværelse kunde der ikke herske Tvivl, ja de senere Undersøgelser viste, at det i Virkeligheden gik langt ind i Niaqornaqs Sermilik. Allerede nogle faa Dage efter Arbejdets Begyndelse led vi imidlertid et Uheld, der voldte nogen Forstyrrelse i den oprindelige Arbejdsplan. Da Skraberen nemlig engang var ude med 350 m. Wire, sad den pludselig fast i Bunden og var ikke til at rokke. Det forsøgte at faa den fri paa alle mulige Maader, ved at bakke, gaa til Siden o. s. v.; men den sad stadig. At faa den hjærget var lige saa umuligt; Spillet, som dreves af Baadens Motor, kunde ikke tage den; »Rink« krængede over, saa den ene Lønning næsten berørte Vandfladen, uden at der kom en Meter Line ind. Uheldet vilde endda, at der kom et Isfjæld drivende ned paa os, saa at Baaden maatte holdes fri med Hager. Der var da intet andet for end at kappe Linen og hurtigst muligt komme bort fra det ubehagelige Naboskab. Dette Uheld bevirkede imidlertid, at Skrabninger paa de største Dybder maatte opsættes til senere, naar vi havde været i Ivigtût efter ny Forsyning af Proviand og Glas og samtidig faaet den derværende Reserveline om Bord. —

I en af de smaa Fjerdarme paa Nordsiden, lige over for Øen Manitsoq, viste en af vore Grønlændere os en Nordboruin, som ikke var afsat paa Kortet; den udmærkede sig nærmest ved sin mærkeligt isolerede Beliggenhed. Noget bedre bevaret var en hel Ruingruppe, som vi lærte at kende gennem samme Mand, og som laa i en lille, beskyttet Vig paa Halvøen Akuliarutseq; den hidrører sandsynligvis fra en lille Gaard. For øvrigt har jeg Stedet i venlig Erindring, fordi vi her for første Gang traf en ny Slags Plageaander, om muligt værre end Myggene, mod hvilke vi stadig førte en forbitret Krig. Det var Simulierne. Bitte smaa, fluelignende Skabninger, hvis Nærgaaenhed, selv blandt Myg, vist maa regnes for ganske enestaaende.

Fra Akuliarutseq flyttede vi til Nordostpynten af den store Ø Tugtutök, hvor vi var saa heldige at finde en højst interessant Ruinplads. Øen ender her i et lavt, stærkt forvitret Næs, Isua, inden for hvilket der findes en beskyttet Havn. Stedet er bevokset med Lyngmark og enkelte Steder ved Ruinerne med tæt, frodigt Pilekrat og saftigt Græs. Ruinerne, som var saa ødelagte og overgroede, at kun Grundplanen nogenlunde kunde erkendes, laa dels paa Ydersiden af Næsset ud mod Farvandet mellem Bredefjord og Skovfjord, og de stammede efter Formen at dømmes fra Nordboerne — dels laa de ind

Udsigt over Isua, Tugtutök.
De eskimoiske Ruiner ligger i Bunden af den nærmeste Vig.
Kalvis fra Niaqornaqs Sermilik.

mod Havnen, og her var uden Tvivl baade nordiske og eskimoiske mellem hverandre. Efter Beliggenhed, Proportioner o. s. v. antager Chefen en af de første for at være en Kirke; i saa Fald har vi maaske været saa heldige at finde den hidtil for-

gæves eftersøgte Isafjord Kirke, for de gamle Nordboers Isafjord var just Niaqornaqs Sermilik, over for hvis Munding Isua ligger. Ogsaa de eskimoiske Hustomter fortjener sikkert betydelig Opmærksomhed; der fandtes to Typer. Den ene er meget nær den samme som den, der benyttes af vore Dages Polareskimoer; den er fundet i Nordøstgrønland af »Danmark«-Ekspeditionen, men i Dansk Vestgrønland hidtil kun ét enkelt Sted, i Nærheden af Holstensborg, hvorfra den for øvrigt nævnes i en dansk Beretning fra det 17. Aarh. Dette Fund netop i disse Egne har ikke ringe Betydning for Grønlændernes Antropogeografi og Forstaaelsen af deres Slægtskabsforhold til de øvrige Østeskimoer — den centrale Gruppe mellem Ponds Inlet og Coronation Golf paa den ene Side og Eskimoerne i det sydlige Baffinland og Labrador paa den anden. Den anden af Hustyperne paa Isua synes at danne en Overgang mellem den polareskimoiske og den, der paa Egede's og Crantz's Tid benyttedes overalt paa Vestkysten og endnu er i Brug ved Angmagssalik. Den indeholder maaske Nøglen til en Tydning af det almindelige, grønlandske Fælleshus's Oprindelse, som hidtil ikke har været ganske klar. —

Vi havde nu efterhaanden arbejdet os længere og længere bort fra Mundingen og var, bortset fra Dybvandsskrabene, færdige med Bredefjord. Chefen besluttede da at ofre nogle Dage paa en skønmæssig Undersøgelse af den inden for Bredefjord liggende Niaqornaqs Sermilik. Dette er i Virkeligheden den egentlige Fjord, og den mangler da ogsaa ganske Skærgaardskarakteren. Bredderne er høje og stejle, og paa Sydsiden hæver den mægtige, nøgne, sneklædte Kolos Ilimaussa sig 1500 m. over Vandfladen; den bestaar for en stor Del af Basalt (et i disse Egne meget udbredt Eruptiv) og af den bekendte, røde Igaliko-Sandsten, der danner en Del af de høje Partier.

Bag Ilimaussa, hvor Fjordarmen Tasiusak skyder sig ind, slog vi Telt. De lave, stærkt forvitrede Fjælde var dækket af en efter grønlandske Forhold yppig Planlevækst, og store, graa, døde Birkestammer af mere end Armstykke syntes at vidne om, at her muligt engang for ikke saa forfærdelig længe siden havde været endnu frodigere. Skyldes det mon, at Vejrliget er blevet barskere? Næppe! Vi har i Virkeligheden ikke et eneste sikkert Eksempel paa nogen Klimaforandring i historisk Tid, og ikke langt fra dette Sted, i Tasermiutfjorden, vokser den Dag i Dag Birketræer, der

er mindst lige saa kraftige som dem, hvis Rester vi her fandt. Det skyldes sikkert rent lokale Aarsager, at de ikke mere trives i Tasiusaks Lavninger. Herinde blinkede Smaasøerne; svulmende, sorte, blanke Revlingbær og matte, duggede Blaabær fandtes i uendelige Masser; talrige, smaa Rypeflokkede pilede gennem Krattet, og selv den sky Polarhare sad et Øjeblik stille og betragtede Mennesket, før den sprang bort. Men dertil kommer den vidunderligste Udsigt over den isfyldte Fjord, det sneklædte Alpeland dér bagved, Bræen, der skyder sig ud i Vandel, og videre endnu, ind over den døde, hvidgraa Indlandsis . . .

I zoologisk Henseende var Sermilik imidlertid knap nok middelmaadig. Dybderne var betydelige — ganske tæt under Ilimaussa-Halvøen fandtes 500 m. — og det »varme« Atlanterhavsvand naaede herind; men Dyreverdenen var i denne betydelige Afstand fra Davisstrædet kun fattig, og tilmed hindrede Kalvisen, ligesom i Kvannefjord, Undersøgelsen i den inderste Halvdel. Paa Ringsæl er her derimod ingen Mangel, og Stedet benyttes derfor som Jagtmark for Beboerne af Narssaq, Tugdlarúnat og Niaqornaq — ja selv fra det fjærntliggende Igaliko kommer Folk for at deltage i Fangsten.

Der var dog ingen Grund til at opholde sig for længe i dette Farvand. Den 12. Avgust gik vi derfor til Qagssimiut, hvor Folkene blev afmønstreret, og nogle Dage senere var vi i Ivigtût.

IV.

Tunugdliarfik. Skovfjord. Nanortalik og Igaliko.

Da vi et Par Dage efter atter forlod Kryolitbruddet, med ny Forsyning af enhver Art, gik vi direkte til Julianehaab. Denne Koloni, der er »Hovedstad« i Grønlands folkerigeste Distrikt, er selv ret stor, om end den er den yngste af alle de danske Anlæg paa Vestkysten. Sin Oprindelse skylder den paa en Maade Walløe, der, paa sin fra Frederikshaab udgaaede Ekspedition til den sydlige Østkyst, i 1751—52 overvintrede paa dette Sted, hvor senere den nuværende Koloni blev grundet. At Handel og Mission kom saa forholdsvis sent til disse Egne, har, som før nævnet, bevirket, at Befolkningens Præg baade somatisk og kulturelt paa mange Maader her er mere gammeldags end andre Steder i Grønland. Tillige er Distriktet, paa Grund af den store Sælfangst, meget velhavende, og helt pragtfuldt tager det sig ud, naar man om Søndagen

ser de unge Piger gaa til Kirke i deres nydelige, farvestraalende Dragter, med de høje, snehvide eller skarlagensrøde, broderede Kamikker, Benklæder af Ringsælens bløde Skind, med Overtrækket over Fugleskindspelsen af glitrende rød eller skotsktaer-net Silke og de brede, smagfuldt mønstrede Perlekraver, der hviler tungt paa de spinkle Skuldre.

Efter som sædvanligt at have lejet Mandskab gik vi tilbage til Bredefjord, hvor jo endnu Dybvandsskrabene ventede paa os. Vi blev dog snart færdige hermed og flyttede til Narssaq paa Ilimaussaq-Halvøens sydøstlige Spids — til det velhavende Narssaq, Narssaq med de smukke Piger, der er berømte over hele Sydgrønland. Udstedet ligger i en lille, beskyttet Havn, et Kvarters Gang fra en lille Boplads, Narssarnaq, det vender ud mod Farvandet mellem Bredefjord og Skovfjord. Særlig udmærker Stedet sig ved, at der her, ligesom i Igaliko, holdes Køer, ialt en lille Snes Stykker, af en spinkel, sortbroget Race, der er mindre, men elegantere bygget end det almindelige røde, danske Malkekvæg. Udstedet ligger under det stejle Fjæld Qaqarssuaq paa en stor, af Engdrag opfyldt Flade¹⁾, hvor der er rigelig Sommergræsning; til Vinterfoder benyttes Hø, som slaas i Omegnen og føres hjem i Umiak. Kvæget tilhører dog kun et Par enkelte, velhavende Familier; den øvrige Befolkning lever af Sælfangst og Fiskeri.

Allerede nu var det tydeligt, at Sommeren sang paa sit allersidste Vers; længe havde Morgenerne været kølige og taagede, før Solen rigtig fik Magt, og med September begyndte Nattefrosten undertiden at vise sig. Samtidig kom ogsaa Regnen. En enestaaende god Sommer havde vi haft, ja ikke én Dag havde vi ligget »vejrfast« i Bredefjord, men i den nærmest følgende Tid besværedes vi ofte af stærk Nedbør; vi var nu ogsaa ved Begyndelsen af Grønlands regnrigeste Periode. Men i godt Vejr paa de kolde, stjerneklare Aftener viste Nordlysene sig, som sitrende, grønbløge Spøgelser, tavse glidende hen over det kulsorte Hvælv . . .

Og jeg mindes en Aften i Narssaq! Der er »dansemik« i det Frie. Maanestraalerne risler ned over det fremmedartede Syn; oppe paa Himlen flækker Nordlyset hvileløst om, kommer og gaar, foldende sig lydløst ud og ind som et spindelvævsfint, uhyre stort Draperi, der bølger for Natte vinden. Paa den ene Side af den aabne Plads, i dyb

Skygge af Jordhytterne, sidder Mændene, mens Hvisken og dæmpet Latter lyder lige overfor, hvor Pigerne hvide Kamikker lyser i Natten. I et af Husene tæt ved, fra hvilket Spæklampens svage Skær skinner ud gennem Ruden, hører man et Barn klynke, indtil Moderen bringer det til Tavshed.

Der hersker en stille, forlegen Stemning, nu da *qavdlunâq*'erne er kommet.

Omsider tager et Par Mod til sig. Musikken er en Harmonika, der imidlertid ikke er slet saa god som Meningen. Fra de almindelige, danske Runddans gaar man efterhaanden over til de mere nationale, *sisamat* og *arfineq-pingasut* med de ensformige, ejendommelige Melodier, der gentager sig selv i det uendelige. Dansen bliver vildere og vildere, Kæderne slynger sig ind mellem hinanden, selv suges man med, Trampen i Jorden, Klappen i Hænderne, af og til et Jubelskrig, der vilde være den sidste Mohikaner værdigt — hurtigere, hurtigere — et gjaldende Raab: »*Tamavse!*!« — derpaa et hvirvlende Kaos — og det hele stan- ser som ved et Trylleslag . . .

Jeg har senere set Dans baade i Julianehaab og Nanortalik, hvor Par ved Par, svedende og leende, staves sammen i Bødkerværkstedet, hvis tunge, beklumrede Luft næppe gennemtrænges af Skæret fra de søvnige Lygter. Men intet virkede saa sært, saa fremmedartet, som denne vilde, ejendommelige Scene under Nordlysene. —

Med Narssaq som Basis tog vi nogle Skrab i den yderste Del af Tunugdliarfik, der ligger inden for Skovfjord ligesom Niaqornaqs Sermilik bag Bredefjord. Udbyttet var imidlertid ringe. Frem for noget andet Sted i Sydgrønland er Eggen omkring Tunugdliarfik klassisk Jord; thi her var Brændpunktet for Østerbygden og derigennem for hele den gamle, skandinaviske Bebyggelse. Det var Nordboernes Eriksfjord, og i den indre Del af den mener man at have paavist selve Brattahlíð, Erik den Røde's Gaard. Nordsiden af Fjorden dannes af Ilimaussaq-Halvøen, for en stor Del af selve dette ejendommelige Fjæld. Tværs over den Halvø, der danner Fjordens Sydside, strækker det stejle, spidstakkede Bjærg Redekammen sig. Øst for dette indsnævres Halvøen til den af rød Sandsten bestaaende Igaliko-Tange. Det tager kun kort Tid at gaa fra Tunugdliarfik over til Igalikofjorden, hvor den kendte Boplads ligger. Dennes Beboere benytter sig heraf; saa godt som hele deres Sælfangst er knyttet til Tunugdliarfik, hvorfor man

¹⁾Narssaq betyder »SletteLand«

paa Stranden ved Tangen ser adskillige Fangstredskaber, Kajakker, Tønder med saltet Ørred o. l. —

Fra Tunugdliarfik vendte vi os til Skovfjord, der endnu daarligere end Bredefjord svarede til sit Navn; Skove er der selvfølgelig ingen af (næppe endda paafaldende frodigt Krat), og »Fjorden« er en stor Skærgaard, paa begge Sider begrænset af Øer. Ned langs Tugtutók gaar en lang Ørække, inden for hvilken Vandet syntes ganske lavt; men i selve »Fjorden« findes store Dybder, hvor Atlanterhavsvandet naar ind.

Vejret begyndte nu at gøre mange Knuder; Regnen strømmede ofte ned, og hvis Sydosten saa sang en lille, stilfærdig Vise dertil, kunde det være rigtig hyggeligt. Alt i alt var der ogsaa Grund til at holde op nu, da der var opnaaet et Overblik over Favnaen i de forskellige Dele af Fjorden og hverken den eller Vejrguderne indbød til at gøre mere ud af det. Den 15. September fik Ekspeditionen da sin sidste Station; i alt var der da naaet 154 Stationer i Sommerens Løb.

Chefen havde besluttet, at den sidste Del af September skulde benyttes dels til en Udflugt Syd paa til Nanortalik, dels til Igaliko og Kirkeruinen ved Qaqortoq. Da Vejret efter nogle Dages vedvarende Regn endelig syntes at bedre sig, forlod vi en Formiddag Julianehaab og naaede ved Aftens tid Sydprøven ved Mundingen af Agdluitsoq (Lichtenau fjord). I en lille, smal Vig bag selve Udstedet ligger Fiskeristationen — et af »Tjalfe«-Ekspeditionens praktiske Resultater. Den forestaa af en dansk Mand. Efter at Fisken (Hellefisk og Ørred) er bragt hjem, overtages den i den store, cementerede Hal af en Stab Grønlænderinder, der renser den, skærer den op, filerer og nedsalter den.

Landet Syd for Agdluitsoq hører til de smukkeste Egne i Sydgrønland, og Skønheden tiltager, jo mere man nærmer sig Kap Farvel. De mange Dages Regn havde nu tilmed klædt Fjældene i et skært, hvidt Dække af Nysne. I den kølige, høje Efteraarsluft tegner Sermersoq sine vilde, betagende Tinder mod den skyfri Himmel; en let Krusning bevæger Vandet, de lavere Fjældpartier er farvet røde og brune i alle Afskygninger — og af Sted gaar det, forbi Igdlorpait, det tredje og sidste Sted, hvor Grønlænderne holder Køer (her vistnok kun 4), inden om Sermersoqs stejle Fjælde og til Nanortalik.

Nanortalik er et af de bedst befolkede og rigeste Steder i Sydgrønland. Sæler er talrige, og

som Navnet tyder paa¹⁾, skydes regelmæssigt hvert Foraar nogle Isbjørne, der føres hertil med Storisen. Enkelte, der træffes i Tasermiutfjorden, synes at vandre over den her kun et Par Mil brede Indlandsis fra Bunden af Lindenowfjord paa Østkysten. Nanortalik har spillet en vis Rolle i Grønlands nyere Historie. Det var det sydligste Sted, som Hans Egede naaede til, da han i 1723 rejste ud for at søge den gamle Østerbygd. I 1883 blev det Udgangspunktet for »Konebaadsekspeditionen« til Østkysten; Holm selv overvintrede her et Aar, Garde

Fjældparti fra Sermersoq.

i to og anstillede en stor Række meteorologiske Undersøgelser. —

Efter Besøget i Nanortalik gjorde vi en Udflugt til den berømte Kirkeruin ved Qaqortoq. Dette det bedst bevarede og smukkeste af alle Mindesmærkerne fra Nordbotiden i Grønland er blevet saa ofte skildret og undersøgt, at her ikke skal gives nogen yderligere Beskrivelse. Mærkeligt er Stedet ved sin totale Mangel paa Havn.

Fra Qaqortoq gaar vi til Igaliko. Denne Boplads er anlagt stik mod de subarktiske Eskimoers Skik, langt inde i en Fjord, der tilmed er fattig paa Sæl, og et godt Stykke oppe paa Land. Oprindeligt var det nemlig en dansk, men grønlandsk gift Mand, der slog sig ned her, og fra hvem den nuværende Befolkning stammer. Den udmærker sig, siges der, ved at være mere forudseende og energisk end de øvrige Grønlændere. Velstanden skyldes udelukkende Kvægavl og Roedyrkning, de eneste Næringsveje, der her er mulige. Til Gengæld egner Landet sig ogsaa fortræffeligt for dem. Tangen, som bestaar af den efter Stedet opkaldte, røde

¹⁾ Nanortalik betyder »Isbjørnested«.

Sandsten, har den for denne Bjærgart karakteristiske Landskabstype med lave, stejle Vægge og store, jævne Terrasser, der frembyder ypperlig Græsning. Heller ikke de gamle Nordboer var blinde for denne Egns gunstige Natur. Den Grønland Bisp havde sit Sæde i Garðar, som det dengang hed, ved Siden af Domkirken, om hvis Størrelse det vidner, at den kun har været 2 m. kortere end Trondhjems oprindelige Katedral.

Som Helhed er der ikke meget tilbage af Herligheden, da alle de mindre Sten er brugt af Grønlænderne som Byggemateriale for deres egne Huse. Nogle imponerende store Stenindhegninger, en forholdsvis velbevaret Stald, et Beboelses(?)hus, samt nogle mere ubestemmelige Ruiner, det er alt. I et Hjørne af en af de bedste er nu indrettet en lille Hølade. Domkirken, af hvilken kun nogle mægtige Stenblokke er tilbage, ligger midt i en Mødding — »*sic transit . . . !*«

Endnu en Gruppe Norboruiner besøgte vi: fra Igalíko gik vi ind i Fjordarmen Qagssiárssuk, hvor den næst Qaqortoq-Ruinen bedst bevarede Kirke (»Kir-

ken under Høfde«) ligger. Vandet i Fjordbunden er her saa lægt, at en stor Strækning ligger tør ved Lavvande, og under Fjældene er store Klitdannelser, bevokset med Marehalm. Flyvesandet er aabenbart Skyld i, at Murene er saa forholdsvis velbevarede. Det er i Egnene bag denne Vig, helt inde ved Indlandsisens Rand, at de af Pastor Jespersen først besøgte Nordboruiner ligger. —

Vi var nu færdige baade med Arbejdet og Udflugterne, hvorfor vi tog Afsked med Julianehaab og gav os paa Vej til Ivigtût. Efter et flygtigt Besøg ved Kobberminen paa Alángorssuaq naaede vi Kryolitbruddet den 1. Oktober, og allerede tre Dage efter var Chefen og jeg paa Hjemrejsen til Danmark, mens Baadsmand Pedersen, der skulde lægge Baaden op, først afrejste den 24.

Naar jeg nu slutter denne Skildring, tror jeg ikke, at jeg kan gøre det paa nogen bedre Maade, end ved paa hele Ekspeditionens Vegne at rette den varmeste Tak til alle de danske, vi traf i »Landet« — en Tak for den Gæstfrihed og Hjælpsomhed, der vistes os paa alle Maader og paa alle Steder.

De vigtigste af danske foretagne Rejser og Forskninger i Afrika.

Af

Oberst Emil Madsen.

(Fortsættes).

Den, der fulgte nærmest efter ham, var Professor Valdemar Schmidt, som efter at have været en Tid i Grækenland, kom over Smyrna til Alexandria den 26. Decbr. 1860. Her besaa han, hvad der fandtes seværdigt, deriblandt ogsaa de nyere, beplantede Anlæg, der skyldtes Mehemed Ali, og Kirkegaardene, der var blevne indrettede, efter at denne havde formaaet Befolkningen til at høre op med den gamle Skik at begrave Ligene i Husene. Jærnbanen fra Alexandria til Kairo var kommen i Stand, og han benyttede nu denne for at komme til den sidstnævnte Stad. Efter en Udflugt til Heliopolis, der ligger ca. 1 Mil NØ for Kairo, og hvor kun en Obelisk og nogle Brudstykker minder om den fordums pragtfulde Stad, hvor Moses efter Sagnet undervistes, og de store græske Vismænd søgte Lærdom,

og en lignende til Pyramiderne og den store Sfinks, hvor nu Ruinerne saas af det lille Tempel mellem Sfinksens Forpoter, lejede Professoren sammen med Professor H. Scharling og Konsul Ring fra Drøbak, en Nilbaad, med hvilken de derpaa sejlede op ad Nilen indtil Assuan ved den 1. Katarakt. Paa Udvejen og Hjemvejen besøgte de vigtigste Mindesmærker, som alt er omtalte foran ved Stillings Rejse. I Theben tilbragtes ikke mindre end 10 Dage. Der var enkelte Steder, som de gerne havde besøgt, men hvorhen de dog ikke kunde naa, saaledes Oasen Fayum og den fordum ret betydelige By Tanis.

De rejste fra Kairo den 27. Marts, besøgte Sais, Hovedstedet for Dyrkningen af Nit (Neith), som Grækerne sammenlignede med Athene, og kom atter til Alexandrien den 2. April. Her skiltes Pro-